

Lørdag.

På en lørdag

Arkitektur

Den påtvungne styggheit

Voldsløkka skole i Oslo viser hvor galt det kan gå når utseendet ikke teller.

Illustrasjon Åge Peterson

Kjetil Rolness
Sosiolog og skribent

Mandag åpnet en ny skole i nærmiljøet mitt, etter flere års anleggsarbeid. På forhånd advarte kommunen: «I løpet av perioden kan du som nabo i perioder oppleve støy og rystninger.»

Det slo til. Hver gang jeg passerte byggeplassen - til fots, på sykkel, i bil - ble jeg rystet. En visuell støysender var under oppføring.

Nybygget består av tre volumer, stablet inntil og oppå hverandre. Det høyeste er en irregulær kube, med ubestemmelig tak og en lukket fasade som krenger ut mot gaten og truer forbipasserende med et voldsomt overbitt.

På side- og bakveggen er vinduer plassert i 30 graders vinkel, med sjøsykfrakkende effekt. Fasadene er kledd i mosaikkaktig kamuflasje, egnet for både ørken- og jungelkrig.

Verst har det gått ut over den lengste bygningen, der et lappeteppes av grønne og sorte solcellepaneler delvis dekker vinduene - på skrå.

Var det salg på Megaflis, og så fikk flisleggeren en fiks idé i fylla?

Rørlageret er vakrest. Etter å ha snakket med elever og naboer, spør jeg herved Utdanningsetaten, Oslobygg KF, Plan- og bygningsetaten, Byantikvaren, Rådet for byarkitektur, Byutviklingsutvalget, samt arkitektkontorene Kontur og Spinn:

Hvorfor ser en ungdomsskole med kultursal ut som en hard og høyteknologisk militærbase? Hadde ikke en populær idrettspark og en trivelig hageby fortjent en bedre nabo?

Jeg ber ikke for min syke mor. Utviklingen er sørgelig over hele landet:

Skoler blir til svære containere med flerbrukshall og avansert romprogram. Arkitekturen fremstår generisk og digitalisert. Mangel på sjel og liv kompenseres med meningsløse påhitt og ubehjelpelig dekor.

På Voldsløkka blir problemet ekstra tydelig når nybygget - via et stusslig, grått mellombygg - klistrer seg inn til det lave, gule Heidenreichbygget, som nå er rehabilitert og innlemmet i skolen.

Da ser vi at et *rørlager* bygd for hundre år siden, er verdigere og vakrere enn et nåtidig skolebygg - tegnet av et kontor som «anser skolebygg som den viktigste offentlige bygningen i et samfunn».

Kunne man ikke videreført og nytolket stilelementer fra det gamle bygget? Nei, modernistisk vanetenkning krever kontrast, brudd, blanke ark. Voldsløkka skole viser, ifølge sine skapere, «vei inn i fremtiden uten å se tilbake på fortidens motiver».

Et heroisk utsagn som jeg frykter er ærlig ment. Arkitekter driver ikke med humor.

«**Speiler tiden vi er i.**» Skulle jeg selv bli alvorlig, vil jeg si at Voldsløkka skole er et symptom på at noe har gått i stykker.

Kontakten - eller kontrakten - mellom de som oppfører hus og de som må forholde seg til dem, er brutt. Selv ikke fellesskapets bygg trenger å bry seg om allmennheten.

Vi må bare akseptere kulden, tomheten og hesligheten

de tilfører det offentlige rom.

Og miljødeleggelsene utføres alltid med «høye miljøambisjoner». Voldsløkka skole er byens første plussusskole. Resten går i minus.

Hvorfor ble det slik? Har ingen ansvar for hvordan byens bygg blir seende ut, og hva de gjør med omgivelsene?

Jeg har tittet i sakspapirene. Plan- og bygningsetaten godkjente søknaden i 2019, og mente «tiltaket tar hensyn til bebyggelsesstrukturen i området». Heller ikke det var humoristisk ment.

Tåsen borettslag innvendte at skolen «virker voldsom og spesiell i utforming» og ikke er utformet med respekt for hagebyen og Heidenreichbygget.

Til dette svarte etaten: «Det er en del av den naturlige utviklingen at det nye skolebygget får miljøvennlige materialer og moderne arkitektur, og speiler tiden vi er i, på samme måte som boligene i Tåsen Hageby er tidstypiske for tiden da de ble bygget.»

Den naturlige utvikling. Speiler tiden vi er i. Dette er de ideologiske flokslene som i tre mannsaldre nettopp har *naturalisert* valgene og preferansene til elitene som tegner, bygger og styrer.

Dette maktspråket legitimerer hva som helst, hvor som helst. Også vanskapninger som tror de er nyskapende.

Vennlighet og folkevilje. Men ingen naturlov sier at moderne arkitektur må være stygg. Kommunene kan fritt bruke Plan- og bygningslovens § 29-2 til å avvise tiltak som - etter kommunens skjønn - ikke har «gode visuelle kvaliteter». De kan lage egne arkitektoniske veiledere. Og de kan dra på studietur til nabolandet, der tabuet mot å bruke «fortidens motiver» er brutt.

I Sverige kan et stort, anerkjent arkitektkontor tegne et «signalbygg» av en skole, i småskala, inspirert av lokal byggeskikk, med et ønske om å «utstråle vennlighet for både skolebarn og naboer».

Vennlighet! En verdi vi setter høyt i omgang med mennesker. Skulle den ikke også gjelde for menneskeskapte omgivelser?

Hadde du vist bilder av Lillgårdsskolan nær Stockholm og Voldsløkka skole til barn, lærere og beboere på Sagene/Tåsen, og spurt hva de foretrakk, ville et klart flertall valgt alternativet med historisk forankring (det viser alle tilsvarende undersøkelser).

Men den muligheten fikk vi ikke. Det er et nasjonalt, demokratisk problem som Arkitekturopprøret har løftet, med hittil spedt politisk respons. Men se på Göteborg.

Der har et bystyre som ligner på Oslos (Socialdemokraterna, Vänsterpartiet og Miljöpartiet) sett seg lei på at «byen blir styggere for hvert nytt hus», og vedtatt en satsing på estetisk kvalitet, med mindre modernistisk «elitearkitektur» og mer klassisk, tradisjonell arkitektur, i tråd med «folkeviljen».

Det har fått fagekspertene til å rope både «populisme», «stalinisme», og «hva med oss som vet best, da?». Men ansvarlig byråd har et poeng:

«Man er ikke vant med at politikere «legger seg borti» arkitekturen. Men i lengden kan man ikke holde en så viktig del av vårt samfunn borte fra menneskers innflytelse.»

Våre skribenter

**Anita Krohn
Traaseth**
Næringslivsleder
og forfatter

**Maryam
Iqbal Tahir**
Jurist og
journalist

**Maria
Kjos Fonn**
Forfatter

**Knut
Olav Åmås**
Skribent og direktør
i Stiftelsen Fritt Ord

